

Tomori Tímea

Az anyanyelvi nevelés játékos fejlesztői, az Ékesszólás Kiskönyvtára sorozat feladatgyűjteményei

Kiss Gábor – Mandl Orsolya

Anya – nyelv – kvíz

TINTA KÖNYVKIADÓ. BUDAPEST. 2022. 188 OLDAL

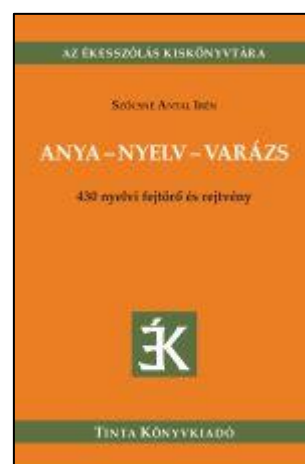
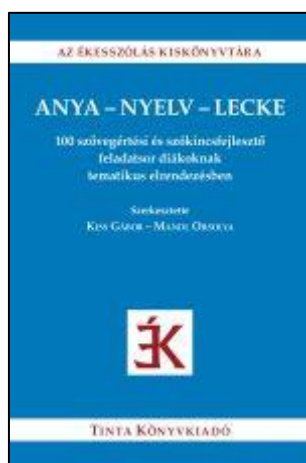
Anya – nyelv – lecke

TINTA KÖNYVKIADÓ. BUDAPEST. 2022. 176 OLDAL

Szócsné Antal Irén

Anya – nyelv – varázs

TINTA KÖNYVKIADÓ. BUDAPEST. 2022. 224 OLDAL

Az anyanyelvi tudás egyik meghatározója a mentális lexikon. A mentális lexikon működése alapján aktív, passzív és éppen aktivált szókincszet különítenek el a kutatók, attól függően, hogy a gyakran használt és könnyen előhívható, a ritkán használt, de jelentéstulajdonításra képes, esetleg az aktuális kommunikációs helyzetben használt kifejezések alkalmazásáról van-e szó (Gósy 2005; Csárdás–Bóna 2022). Az anyanyelvi nevelés kiemelt feladata a szókincsbővítés és a jelentéstulajdonítás, hiszen ezek hiányossága az egyén későbbi fejlődésében, oktatásában, nevelésében is maradandó problémákat eredményezhet. A szövegértés és a szövegalkotás – mint az alaptanterv által is minden anyanyelvi témakör bevezetésénél meghatározott és kiemelt fejlesztendő terület – szervesen épít a mentális lexikonra, a fejlesztése rendkívül fontos egészen kisgyermekkorától kezdve. Ennek legjobb módja a játékoság, a nem direkt tanulási forma. A szókincsesztesztok közül több (LAPP-teszt, Gardner-féle expresszív szókincsvizsgálat, Mill Hill szókincseszteszt, Meixner-féle szókincsvizsgálat, Peabody szókincsvizsgálat) (Juhász–Radics 2019) a szókincs méretéről ad információt a tesztet elvégzők számára. Az anyanyelvi fejlesztő óráknak jó kiindulópontja lehet a korosztálynak megfelelő szókincseszteszt elvégzése annak érdekében, hogy a pedagógus szembesüljön diákjai lexémaszintű

tudásával, és ezt tervezetten fejleszthesse. A tudatosság, a megfelelő szintű célkitűzések a pedagógiai tervezési folyamat első és legfontosabb alappillérei, hiszen az előzetes tudást felmérve adódik lehetőség arra, hogy a tanítási órát hatékonyan megtervezhessük.

A játékhöz köthető pozitív emóciók azt is befolyásolják, hogy az egyén szívesebben vonódik be olyan tevékenységekbe, amelyek nem a hagyományos tanulást juttatják az eszébe, hanem valamilyen módon ösztönzik a kitűzött feladat elvégzésére. Így van ez az anyanyelvi órákon is. A játékos feladatok képesek arra, hogy eljuttassák a gyerekeket a flow-élményhez, azaz olyan tudatállapotot hozzanak létre, amelyek ezt a hosszan tartó pozitív érzést generálják (Bálint 2022). A játék segít abban, hogy „érdekesebbé és eredményesebbé tegye” az élet számos területét, így az oktatást is (Boronkai 2022). A flow-élmény azonban kizárólag akkor érhető el, ha a diákok számára előkészített játékos jellegű feladatok nehézségi foka nem túl magas, azaz még teljesíthető, de nem is túl alacsony, vagyis muszáj, hogy kihívást jelentsen (Sebestyén–Nagy-Képes 2022).

Ez a kihívás, főleg abban az esetben, ha játékos feladatokkal teli kiadványokat állítunk a középpontba, a nehézségi fokok jelölésével hatékonyra teheti az egyén önálló munkáját is. A címben jelölt három kötet közös, rendkívül szimpatikus tulajdonsága többek között az is, hogy a számba vett feladatokat három nehézségi szinten osztályozzák a szerzők és a szerkesztők. Ez lehetőséget nyújt a korosztályok találkozására, az együttgondolkodásra, a hasznos időöltésre, hiszen az alacsonyabb, egyes nehézségi szintű feladatokat a fiatalabb korosztály számára, míg a hármas szintű feladatokat leginkább a középiskolás és felnőtt korosztály számára ajánlják a szerkesztők. A megfelelő szint kiválasztása hozzásegítheti a gondolkodót a flow-élmény eléréséhez, a motiváció fenntartásához. A pedagógusokat a három rendszerezési szint segíti abban, hogy mely oldalakról érdemes diákjaik számára válogatniuk a rendkívül érdekes és izgalmas feladatok közül, ha egy tanítási órán szeretnének a feladatgyűjteményekből dolgozni, támogatva a gyermekek szókincsének, műveltségének a fejlődését.

Anya – nyelv – kvíz

150 nyelvi és műveltségi feladatsor 1500 idegen és jövevényszóval tematikus elrendezésben

Az *Anya – nyelv – kvíz* című kiadvány 150 feladatsora 170 oldalon kapott helyett, amelyet 17 oldalon át követnek a feladatok megoldásai. Ez lehetőséget biztosít az azonnali önellenőrzésre, továbbá iskolai környezetben a pedagógus munkáját is segíti. A kötetben, amely *Az Ékesszólás Kiskönyvtára* című sorozat 87. kötete, két feladattípus szerepel, a *Párosítsd össze!* és az *Egészítsd ki!*

A párosítást szorgalmazó feladatok első soraiban a nehézségi besorolásnak megfelelő szavakat találunk a szokásos módon, az ábécé nagybetűivel ellátva. A szavakat jelölő nagybetűket kell a megfelelő – többnyire egy-két soros – magyarázatok mellé beírni, hogy megtörténjen a hozzárendelés.

Például:

A: alga, B: bambusz, C: citrusfélék, D: jázmin, E: kaktusz, F: lián, G: lóbusz, H: nektár, I: papirusz, J: pollen

1. sivatagos vidéken élő levéltelen, tüskés, szárazságtűrő növény

(Kiss–Mandl 2022a: 15).

A kiegészítést kérő feladatoknál előbb egy magyarázatot, szinonimát, esetleg leírást találunk, majd az „akasztófa”-típusú játék következik, de itt nem kell betűket kérni, a magánhangzók ugyanis már előre adottak, egyszerűen csak a megadott segítség nyomán ki kell találni a helyes megoldást.

Például: paraj

_ _ e _ ó _

(Kiss–Mandl 2022a: 18).

A kötet két nagyobb témakört, az *Élővilág* és *Az ember környezete* címűeket öleli fel, amelyek olyan altémákat taglalnak, mint növények; állatok; emberek; lakóhely; lakberendezés; öltözködés; táplálkozás; oktatás, nevelés; tudományok; egészségügy; közélet, honvédelem; gazdasági élet, munka; szabadidő, szórakozás; kultúra, művészet; vallások. A széles spektrumot bemutató témakörök lehetőséget biztosítanak arra, hogy ne egyszerű szókinccsfelzárkózásról legyen szó, hanem „– sajátos módon a szavakon keresztül, a ritkább szavak megismertetésével – a műveltség növelését is szolgálják” (Kiss–Mandl 2022a: 12–13).

Anya – nyelv – lecke

100 szövegértési és szókinccsfelzárkózó feladatsor diákoknak tematikus elrendezésben

Az *Anya – nyelv – lecke* rejtvényfejtő kiadvány, *Az Ékesszólás Kiskönyvtára* című sorozat 85. példánya. A benne szereplő feladatok egy-egy hosszabb vagy rövidebb leírást tartalmaznak, amelyek segítségként szolgálnak az adott fejtörő kitalálásához. A leírás alatt egy olyan mondatot találunk, amelyben a megadott betűk segítségével egy hiányzó szót kell pótolni.

Például: nagyobb hadművelet

Napóleon _ a _ j _ r _ _-airól több film készült.

(Kiss–Mandl 2022b: 130).

A szerkesztők 100 feladatsort állítottak össze, amelyek mindegyike tíz feladatot ad közre. A szerkesztés hű *Az Anya – nyelv – kvíz* című kiadvány főbb tematikus egységeihez. Új témaként jelenik meg az emberi kommunikáció, amely a gondolatok és az érzelmek közlésére fekteti a hangsúlyt. Ugyanakkor számtalan altémát is találhatunk, amelyek a különböző tantárgyak tudásanyagát is támogathatják, így (számos témakörből kiemelve a teljesség igénye nélkül néhányat) a biológia tantárgyhoz jól illeszkedik a növények részei vagy az állatok élőhelye altémakör, de találunk csillagászat, földrajz, matematika, mértan, informatika, telekommunikáció, orvostudomány, politika, közgazdaság, sport, színművészet, zene és történelmi kor, korszak altémákat is. „(...) az *Anya – nyelv – lecke* feladatgyűjtemény használói játékos és izgalmas formában valóban csiszolják, pontosítják, bővítik szókinccsüket, magyar nyelvi szóismereteiket” (Kiss–Mandl 2022b: 11).

Anya – nyelv – varázs

430 nyelvi fejtörő és rejtvény

Az *Ékesszólás Kiskönyvtára* című sorozat 84. kiadványa az *Anya – nyelv – varázs* című kötet, amely 194 oldalnyi játékot tartalmaz azok számára, akik valóban játékosan szeretnék az anyanyelvi tudásukat

pallérozni. Tíz feladatsort kínál a könyv, amelyben a szópiramis, az ékelődés, a toldozgatás, a „neves” fejtörők, az ez „állati”!, a testünk részei, a szólások, a közmondások, a foglalkozások és mesterségek, az érdekes szavak, a híres emberek és a vegyes feladványok kaptak helyet. Mint az előző két kötetben, ebben is a feladványokat követik a megoldások. A munkáltatókönyv számos feladattípust tartalmaz, amelyek fejlesztik a szókinccsen kívül a nyelvi kreativitást is.

Például: Ki mit csinál?

A keresztnevekben úgy kell kicserélni a magánhangzókat (ahol szükséges), hogy igealakokat kapjunk (több megoldás is lehetséges).

Ábel – abál

Ádám – _____

(Szőcsné 2022: 37).

„Ez a könyv gondolkodni is tanít, nagyon fontos a játékosok kreativitása, amikor a feladványoknak sokféle megoldása létezik” (Szőcsné 2022: 7).

Az *Ékesszólás Kiskönyvtára* című sorozat 84., 85. és 87. kiadványai tudatos használattal, megfelelő feladatválasztással jelentős mértékben hozzájárulnak az egyén szókinccsének a bővítéséhez, a gondolkodás fejlődéséhez és a kreativitás kiteljesedéséhez. A játékos ismeretbővítő gyűjtemény lehetőséget ad arra, hogy ha osztálytermi környezetben alkalmazzuk a kötetek kérdéseit, úgy ezek jellegéből fakadóan felkeltsük és fenn is tartjuk a tanulók motivációját a téma iránt. A kötetek elkészítésekor a szerkesztők elsősorban Eöry Vilma (főszerk.) *Magyar értelmező szótár diákoknak. Szómagyarázatok példamondatokkal* című kiadványát használták fel, így a tanítási órán nem pusztán játékos feladatok megoldására, hanem a szótárhasználat tudatos fejlesztésére is sor kerülhet. Az ismertetett kiadványok az iskola világán kívül is jól hasznosíthatók egyénileg vagy nagyobb társaságokban minden korosztály számára.

Irodalom

- Bálint Ágnes 2022. Játék és tanulás. In.: Dezső Renáta Anna – Orsós Anna – Ács Marianna – Huszár Zsuzsanna (szerk.) *A kárpát-medencei magyar tannyelvű pedagógusképzés és neveléstudományi kutatás aktuális és történeti tárházának értékei*. PTE BTK. Pécs. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/34483/PTE-BTK-20220916-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=118> (2023. március 23.)
- Boronkai Dóra 2022. Játékalapú tanulás és anyanyelvi nevelés az alsófokú pedagógusképzésben. *Anyanyelv-pedagógia* 3. https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/pdf/Anyp_XV_2022_3_3.pdf (2023. március 23.) <https://doi.org/10.21030/anyp.2022.3.3>
- Csárdás László – Bóna Judit 2022. *Sokszínű beszédtudomány*. Akadémiai Kiadó. Budapest. <https://doi.org/10.1556/9789634548140>
- Eöry Vilma (főszerk.) 2010. *Magyar értelmező szótár diákoknak. Szómagyarázatok példamondatokkal*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Gósy Mária 2008. A szövegértő olvasás. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25>. (2023. március 23.)

Kiss Gábor – Mandl Orsolya (szerk.) 2022a. *Anya – nyelv – kvíz. 150 nyelvi és műveltségi feladatsor 1500 idegen és jövevényszóval tematikus elrendezésben*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Kiss Gábor – Mandl Orsolya (szerk.) 2022b. *Anya – nyelv – lecke. 100 szövegértési és szókincsfejlesztő feladatsor diákoknak tematikus elrendezésben*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Sebestyén Krisztina – Nagy-Képes Gabriella 2022. Készítsünk térképet LEGO® elemekből! In: János István (szerk.) *Acta Academiae Nyíregyhaziensis 6. Tradíció és innováció ötvözete a Nyíregyházi Egyetemen*. Imi Print Nyomda. Nyíregyháza.

Szőcsné Antal Irén 2022. *Anya – nyelv – varázs. 430 nyelvi fejtörő és rejtvény*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

Tomori, Tímea: The playful developers of mother tongue education, the Little Library of Elocution series

Az írás szerzőjéről

Tomori Tímea

tanársegéd

Nyíregyházi Egyetem

tomoritimi[kukac]gmail.com

ORCID: 0000-0002-6381-6942